

Кафедра соціальних та поведінкових наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету

Наталя КИРИЧЕНКО

«30» вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 16 ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень

бакалавр

(бакалавр, магістр)

спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація (освітня програма) Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

(назва спеціалізації)

факультет

економічний

(назва факультету)

2024 – 2025 навчальний рік

Робоча програма дисципліни «Економіка підприємства»
(назва навчальної дисципліни)

Для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, що навчаються за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Розробники:

Наталія АВЕРЧЕВА, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук, к. е. н.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціальних та поведінкових наук

Протокол від «02» вересня 2024 року № 1

Завідувач кафедри _____
«02» вересня 2024 року

_____ Інна ВАРНАВСЬКА

Схвалено методичною комісією економічного факультету

Протокол від «30» вересня 2024 року № 2

Затверджено на Вченій раді економічного факультету

Протокол від «30» вересня 2024 року № 2

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>07 «Управління та адміністрування»</u> (шифр і назва)	Обов'язкова	
Змістових частин – 2	Спеціальність <u>072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок</u> (шифр і назва спеціальності)	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання -		2-й	-
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,0 самостійної роботи здобувача – 3,0	Освітній ступінь: <u>перший (бакалаврський)</u>	3-й	-
		Лекції	
		22 год.	-
		Практичні, семінарські	
		22 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		46 год.	-
Індивідуальні завдання:			
-	-		
Вид контролю: залік			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання – 44:46 (1:1) для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів здатності самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємств та організацій.

Основні завдання:

- сформувати глибоке розуміння господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах сучасних підприємств;
- закріпити комплекс економічних знань здобутих з інших навчальних дисциплін загальноекономічного характеру;
- забезпечити засвоєння сучасних досягнень теорії та практики управління підприємствами та організаціями, як відкритими соціально-економічними утвореннями;
- сформувати здатність самостійно мислити, ідентифікувати та аналізувати господарські процеси та проблеми, приймати управлінські рішення;
- сформувати здатність проводити комплексні економічні розрахунки з метою обґрунтування управлінських рішень та виявлення резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств;
- забезпечити засвоєння основ організації господарської діяльності підприємств, бізнес-проекування, маркетингових досліджень, фінансового аналізу та інших напрямків подальшої освіти.

У результаті вивчення дисципліни «Економіка підприємства» здобувачі повинні:

знати:

- основні поняття та категорії економіки підприємства, на основі системного розуміння та взаємозв'язків із суміжними дисциплінами;
- принципи управління діяльністю сучасних підприємств та організацій;
- сучасні технології розробки управлінських рішень, їх обґрунтування та впровадженні у бізнес-практику;
- методичні основи аналізу ефективності формування та використання персоналу, активів (основних засобів, оборотних коштів, нематеріальних активів) підприємства, організації його виробничо-комерційної діяльності тощо.

вміти:

- розрізняти організаційно-правові форми підприємств та організацій, робити обґрунтований вибір напрямків діяльності та сфери бізнесу;
- розробляти плани розвитку підприємства та інноваційно-інвестиційні проекти різних напрямків;
- аналізувати ефективність використання персоналу, основних засобів, оборотних коштів, інвестиційних ресурсів, організації виробничої діяльності, інноваційних процесів тощо;
- обґрунтовувати загальні тактичні та стратегічні управлінські рішення з різних аспектів господарської діяльності;
- запобігати кризовим проявам, нейтралізувати ризики та загрози у виробничо-комерційній діяльності підприємства;
- визначати напрямки та обґрунтовувати загальний механізм здійснення реструктуризації підприємств та організацій.

3. Результати навчання за дисципліною та їх співвідношення із програмними результатами навчання

Програмні компетентності	
ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.	
Загальні компетентності (ЗК)	Програмні результати навчання
ЗК01 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	
ЗК02 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	
ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.	
ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.	
ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	
ЗК08 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ПР10 Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.
ЗК10. Здатність працювати у команді.	
ЗК12. Здатність працювати автономно.	

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	
СК01 Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки та фінансів за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	ПР01 Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних та фінансових систем.
СК04. Здатність застосовувати фінансові технології, економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.	ПР06. Застосовувати відповідні фінансові технології, економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.
СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.	
СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.	ПР09 Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.
СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку	

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ВІДКРИТА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА

Тема 1. Теорії та моделі підприємств. Підприємство як суб'єкт господарювання.

Вступ. Економіка: поняття, головна сфера діяльності людей, галузь науки. Мета і завдання курсу: опанування студентами - бакалаврами з економіки усіх фахових спрямувань вищих навчальних закладів основних розділів прикладної економіки, організації та ефективності господарювання на рівні основної ланки суспільного виробництва, необхідною сукупністю теоретичних і практичних знань з управління ринковою економікою на сучасному етапі її розвитку. Методологія вивчення курсу. Логіка побудови та зміст курсу.

Теорії підприємств. Характеристика сучасної і майбутньої моделі управління підприємствами. Теорії підприємств та їх характеристика. Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств. Методичний інструментарій аналізу процесів розвитку на підприємстві. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку.

Визначення, цілі та напрями діяльності підприємства. Поняття підприємства як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Місія і множинні цілі підприємства. Головні напрями діяльності підприємства (маркетингова, інноваційна, виробнича, економічна та соціальна діяльність; після продажний сервіс).

Правові основи функціонування підприємства. Юридичні акти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства (організація). Господарський кодекс України, його основні розділи та їхній зміст. Статут підприємства. Генеральна тарифна угода. Колективний договір. Інші правові документи, що регулюють окремі напрями діяльності підприємства.

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.

Класифікація і структура підприємств. Практичне значення класифікації підприємств. Виокремлення підприємств за такими ознаками: мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності; технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкування; розміри за чисельністю працівників. Виробнича структура підприємства, її види за певними ознаками (цехова, безцехова корпусна, комбінатська, технологічна, предметна, змішана) і чинники формування. Загальна структура підприємств та організацій.

Добровільні та інституційні об'єднання підприємств (організацій). Об'єктивна обумовленість та економічно-соціальна доцільність різних за принципами і цілями об'єднання підприємств та організацій виробничої і невиробничої сфер діяльності. Сучасні форми добровільного та інституційного об'єднання підприємств та організацій (асоціації, консорціум, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги). Мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.

Тема 3. Зовнішнє середовище функціонування підприємства.

Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій. Сучасний ринок: сутнісна характеристика, функції, структуризація, типи. Поняття і загальна характеристика ринкового середовища функціонування підприємств та організацій. Складові елементи ринкової інфраструктури. Загальні принципи та етичні норми поведінки господарюючих суб'єктів на ринку.

Мікросередовище господарювання підприємства. Характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємства. Елементи мікросередовища та їх вплив на діяльність підприємства.

Макросередовище підприємства. Класифікація та характеристика основних компонентів макросередовища. Роль менеджменту у проведенні політики взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем. Державне економічне регулювання діяльності підприємств.

Договірні взаємовідносини і партнерські зв'язки у підприємницькій діяльності. Підприємницькі договори (контракти, угоди) як визначальна правова форма партнерських взаємин. Структуризація і порядок укладання договорів. Типовий зміст, загальні та специфічні умови договору. Формування конкретних умов договору. Підприємницькі дії щодо реалізації бізнес-проектів. Партнерські зв'язки та угоди (операції). Основні напрями співпраці партнерів. Форми співробітництва у сферах виробництва, товарообміну і торгівлі, фінансових відносин. Факторинг.

Міжнародна підприємницька діяльність. Сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародний бізнес: поняття, суб'єкти, типи і види. Форми міжнародної підприємницької діяльності. Спільні підприємства в системі міжнародного бізнесу: мотивація та процедура створення, механізм функціонування. Тенденції і проблеми розвитку спільних підприємств в Україні.

Тема 4. Ринок і продукція підприємства

Поняття продукції підприємства, її склад, види і показники. Вироблена продукція (виконана робота, надана послуга) як конкретний продукт праці, результат діяльності виробничих та інших господарських систем. Класифікація продукції за економічним призначенням. Показники обсягу продукції (послуг): натуральні та вартісні. Номенклатура та асортимент продукції (послуг). Товарна, валова і чиста продукція. Обсяг реалізованої продукції (продажу).

Економічне обґрунтування виробничої програми підприємства. Схема формування виробничої програми підприємства. Ресурсне обґрунтування виробничої програми підприємства на поточний і перспективний періоди діяльності.

Ресурсне і матеріально-технічне забезпечення виробництва. Характеристика матеріально-технічного забезпечення виробництва. Форми і системи матеріально-технічного забезпечення. Децентралізована (пасивна) і централізована (активна) системи живлення матеріалами внутрішньовиробничих підрозділів. Обчислення потреби підприємства в матеріалах.

Тема 5. Товарна і цінова політика підприємства.

Маркетингова діяльність та її вплив на формування програми випуску продукції. Поняття, функції і принципи маркетингової діяльності. Виробнича, продуктова та комерційна концепції маркетингу. Стратегія і тактика маркетингу підприємства. Оцінка маркетингового потенціалу фірми. Особливості визначення ринкового попиту на окремі види продукції (послуг).

Поняття спеціалізації підприємства. Фактори, що впливають на спеціалізацію. Поняття виробничого напрямку діяльності підприємства, спосіб його визначення.

Товарна політика підприємства. Механізм здійснення товарної політики. Товарний асортимент та номенклатура. Життєвий цикл товару. Бренд. Торговельна марка.

Ціни на продукцію (послуги). Сутнісна характеристики, види, методи встановлення і регулювання. Поняття, роль і функції ціни у ринковій економіці. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо. Визначення ціни на основі зворотної калькуляції. Система знижок і доплат до базової ціни. Граничні ціни на окремі види продукції. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2. РЕСУРСНА БАЗА ТА ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 6. Персонал підприємства. Продуктивність і оплата праці.

Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства та інших суб'єктів господарювання. Тлумачення економічних термінів: трудові ресурси, кадри, персонал, трудовий потенціал, Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Виокремлення і характеристика робітників за рівнем кваліфікації. Особливості структури персоналу підприємств та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Тенденції динаміки структури персоналу в окремих галузях та сферах діяльності.

Визначення чисельності окремих категорій працівників. Чинники, які мають враховуватися у процесі розрахунків необхідної чисельності персоналу фірми. Визначення чисельності працівників управління, спеціалістів і службовців для підприємств різних розмірів, форм власності та сфер діяльності. Розрахунки чисельності окремих категорій робітників виробничих підприємств. Обґрунтування раціональної структури персоналу підприємств різних типів та інфраструктурних організацій.

Сучасна система управління персоналом. Поняття та особливості системи управління персоналом підприємств та інших суб'єктів господарювання. Сучасні вимоги до ділових якостей різних категорій персоналу. Адаптована до ринкових умов господарювання система формування та набору різних категорій персоналу. Поняття і визначення ціннісно-орієнтаційної єдності трудового колективу та привабливості праці. Методи оцінки і відбору працівників для підприємств та інших суб'єктів господарювання. Оцінка ділових якостей керівників і менеджерів. Форми та ефективність підготовки, перенавчання і підвищення кваліфікації кадрів.

Зарубіжний досвід формування та ефективного використання трудового потенціалу фірми. Особливості систем управління персоналом у фірмах окремих зарубіжних країн. Усталений досвід формування і забезпечення ефективного використання кадрового потенціалу фірми. Участь держави у підготовці висококваліфікованих спеціалістів і керівників. Конкурсно-контрактна система найму працівників фірми. Службова дотація кадрів. Сучасна система періодичного підвищення кваліфікації кадрів і постійного забезпечення умов для творчої та високопродуктивної праці.

Продуктивність праці персоналу. Продуктивність праці як економічна категорія. Різноманітність підходів до визначення та можливі методи розрахунку продуктивності праці на підприємствах виробничої сфери. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники зростання продуктивності праці. Факторний метод прогнозування рівня продуктивності персоналу на підприємстві. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання.

Мотивація трудової діяльності працівників. Поняття системи мотивації праці. Концептуальні характеристики багатфакторних моделей мотивації трудової діяльності/що ґрунтуються на теоріях справедливості, очікування та потреб. Вимоги щодо формування системи мотивації праці на рівні первинної ланки господарювання (підприємства, організації). Класифікація методів мотивації. фундаментальні принципи регулювання поведінки працівників. Алгоритм регулювання поведінки окремих категорій персоналу залежно від результативності діяльності.

Оплата праці: сутність, функції, державна політика і загальна організація. Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулююча, регулююча, соціальна) та їх реалізація. Державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Політика оплати праці підприємств, організацій та інших первинних суб'єктів господарювання. Закон України «Про оплату праці» (1995 р.). Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод. Регулювання оплати праці на основі колективного договору. Основи організації оплати праці на підприємствах (в організаціях). Тарифно-посадова система (тарифно-кваліфікаційні довідники; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів або єдина тарифна сітка).

Застосовувані форми і системи оплати праці робітників. Дві форми заробітної плати, що базуються на тарифній системі, — погодинної форми заробітної плати. Основні системи оплати праці, форм заробітної плати: відрядної — пряма відрядна, непряма відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, акордна; погодинної — проста погодинна, почасово-преміальна, за посадовими окладами. Права засновників щодо вибору форм і систем оплати праці. Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати. Колективні форми організації та оплати праці.

Доплата і надбавки до заробітної плати та організація преміювання персоналу. Доплати і надбавки як самостійний елемент заробітної плати, що спрямовується на компенсацію або винагороду за суттєві відхилення від нормальних умов роботи. Їх відмінність від тарифної заробітної плати. Класифікація доплат до заробітної плати. Сутність і види надбавок. Доплати і надбавки спеціалістам. Напрями пошуку кращих варіантів встановлення розмірів доплат і надбавок до заробітної плати. Основні принципи формування системи преміювання персоналу. Обґрунтування розміру премій та ефективності системи преміювання. Організація преміювання окремих категорій персоналу (робітників, функціональних груп спеціалістів і службовців).

Участь працівників у прибутках підприємства (установи, організації). Сутність і стимулююча роль участі працівників фірми в її прибутках (доходах). Системи участі працівників у прибутках за результатами сукупної діяльності і на основі відносин власності. Характеристика та ефективність окремих систем участі персоналу фірми у прибутках. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках (доходах) і власності приватизованих підприємств.

Тема 7. Капітал підприємства. Основні виробничі засоби

Характеристика матеріальних активів (виробничих засобів та іншого майна). Матеріальні активи як сукупність виробничих засобів та іншого майна підприємства. Склад і взаємозв'язок засобів виробництва і виробничих фондів. Виробничі фонди як вартісна категорія. Поділ виробничих фондів на основні та оборотні. Відмітні ознаки і сутнісна характеристика основних та оборотних фондів. Практичне значення основних та оборотних фондів для здійснення процесу виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг). Майно підприємства соціального призначення.

Оцінка, класифікація і структура основних засобів. Поняття «оцінка основних засобів». Первісна і відновна, повна та залишкова вартість основних засобів. Періодична індексація основних засобів. Видова класифікація основних засобів (поділ на групи). Видова (технологічна) структура основних засобів, чинники і тенденції її динаміки на виробничих підприємствах.

Спрацювання, амортизація і відтворення основних засобів. Характеристика процесу відтворення основних засобів. Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних засобів. Види фізичного спрацювання та техніко-економічного старіння засобів праці та застосовувані форми їх усунення. Амортизація основних засобів. Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення (реновацію) основних засобів. Методи рівномірної, подвійно-залишкової і прискореної амортизації засобів праці. Строки експлуатації машин та устаткування, методичні підходи до їх оптимізації. Характеристика ремонту, модернізації і заміни діючих засобів праці та економічна оцінка доцільності витрат

на їх періодичне здійснення. Розширене відтворення основних засобів (технічне переозброєння і реконструкція, розширення діючого підприємства, нове будівництво виробничих та інфраструктурних об'єктів.

Ефективність відтворення і використання основних засобів. Економічне і соціальне значення підвищення ефективності відтворення та використання основних засобів підприємства. Системи показників ефективності відтворення засобів праці; рівня використання окремих видів і всієї сукупності основних засобів. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних засобів підприємства за нормальних умов господарювання.

Тема 8. Оборотний капітал підприємства.

Структура, нормування і використання оборотних засобів підприємства. Елементний склад оборотних фондів, характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Нормування витрат і розрахунки необхідного обсягу оборотних фондів, підприємства. Показники та шляхи кращого використання матеріальних ресурсів. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.

Загальна характеристика і нормування. Сутнісна характеристика оборотних коштів. Обслуговування оборотними коштами сфер виробництва та обігу. Функціональна та елементна структура оборотних коштів. Нормовані оборотні кошти. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів (аналітичний, коефіцієнтний, прямого розрахунку). Обчислення нормативів оборотних коштів у виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції. Визначення загального нормативу оборотних коштів для підприємства.

Ефективність використання оборотних засобів. Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів: коефіцієнти оборотності (кількість оборотів) і завантаження, тривалість одного обороту в днях, рентабельність; методика їх обчислення. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів: оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва; скорочення тривалості виробничого циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення виробництва; прискорення реалізації виробленої продукції. Проблеми нестачі оборотних коштів і поповнення їх обсягів до нормативного рівня за умов кризової економічної ситуації на підприємстві.

Тема 9. Витрати підприємства і собівартість продукції.

Поточні витрати на продукування виробів (послуг). Їх класифікація і структура. Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник. Включення поточних витрат виробництва до собівартості продукції (послуг). Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками. Структура поточних витрат за групами первинних елементів і тенденції її зміни по окремих видах продукції. Критичний обсяг виробництва продукції («точка беззбитковості»), графічний та аналітичний методи знаходження. Зміна критичного обсягу виробництва продукції під впливом окремих чинників.

Кошторис виробництва і собівартість товарної продукції. Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Практичне значення та порядок розробки кошторису виробництва залежно від стадії і форми передбачення, наявності інформаційної бази, розміру підприємства. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.

Обчислення собівартості окремих виробів. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Особливості калькуляції одиниці продукції, виготовлюваної з комплексної сировини і внаслідок товарообмінної операції (бартеру). Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва; можливі методи прогнозування: питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний.

Стратегія і шляхи зниження поточних витрат. Обґрунтування і вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України. Стратегічні напрями регулювання

поточних витрат на різногалузевих підприємствах. Групи шляхів (чинників) зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції. Методика визначення впливу окремих (сукупності) техніко-економічних чинників на зміну (зменшення, збільшення) поточних витрат.

Тема 10. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації). Напрями діяльності підприємства (організації з формування та раціонального використання фінансових коштів) Складання фінансового плану підприємства (організації). Обчислення необхідних обсягів власного капіталу і позикових коштів (кредитних ресурсів). Розрахунки зароблених коштів виробничими підприємствами, посередницькими фірмами та іншими господарюючими суб'єктами.

Прибутковість (дохідність) підприємства. Прибуток і підприємства. Прибутковість і дохідність: їхня сутність, відмінність між ними. Джерела формування прибутку і доходу підприємства. Валовий, чистий та реінвестований прибуток. Маржинальний дохід. Загальноприйнята практика використання прибутку (доходу) підприємства. Визначення суми прибутку до оподаткування. Зростання прибутковості фірми під впливом дії окремих чинників. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України.

Рентабельність ресурсів і продукції. Рентабельність як відносний показник ефективності роботи підприємства. Методика обчислення рентабельності: виробничих фондів (виробництва); сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу. Рентабельність обсягу товарної продукції (продажу) та окремих виробів. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Тлумачення і важливість оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Основні напрями діяльності, що забезпечують певний фінансово-економічний стан підприємства. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Групи показників для оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності, методи їх обчислення. Економічний ефект, диференціал (фінансовий ліверидж) і коефіцієнт плеча фінансового важеля. Накопичення обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Сутнісна характеристика і вимірювання ефективності виробництва. Економічна сутність і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Змістова характеристика видів ефективності: за наслідками — економічної та соціальної; за місцем отримання ефекту - локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської; за ступенем збільшення ефекту - первісної та мультиплікаційної; за метою визначення — абсолютної та порівняльної. Специфічні форми мультиплікаційного ефекту. Критерії ефективності виробництва. Принципи формування системи показників ефективності виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємства. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча); показники використання праці (персоналу), виробничих фондів, фінансових коштів. Методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності підприємства.

Чинники підвищення ефективності виробництва. Класифікація чинників підвищення ефективності виробництва за певними ознаками: джерелами зростання; напрямками розвитку і вдосконалення виробництва; місцем реалізації у системі управління виробництвом. Внутрішні чинники підвищення ефективності виробництва: 1) «тверді» — технологія, устаткування, матеріали та енергія, вироби; 2) «м'які» — організація і системи, працівники, методи роботи, стиль управління. Зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва: державна економічна і соціальна політика, інституційні механізми, інфраструктура, структурні зміни в суспільстві та економіці.

Тема 11. Розвиток підприємств: сучасні моделі господарювання

Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку. Поняття «розвиток»; його роль, місце і значення в господарській діяльності. Видова класифікація

процесів розвитку. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємства. Основні форми розвитку підприємства. Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств. Методичний інструментарій аналізу процесів розвитку на підприємстві. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку.

Структурна перебудова економіки і реструктуризація підприємств (організацій). Об'єктивна необхідність і стратегія структурної перебудови економіки та її базових галузей. Сутнісна характеристика та організаційні форми реструктуризації підприємств (організацій). Вплив реформування форм власності на реструктуризацію виробничо-господарської діяльності підприємств.

Практика здійснення та ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) реструктуризації різних організаційних утворень. Конверсія, диверсифікація та розукрупнення виробництва як дійові форми реструктуризації суб'єктів господарювання. Холдингові компанії як нові організаційні утворення, економічне обґрунтування їх створення в окремих галузях народного господарства України. Методичні підходи до визначення ефективності реструктуризації різних господарюючих суб'єктів. Набутий вітчизняний і зарубіжний досвід реструктуризації різних суб'єктів господарювання.

Санація (фінансове оздоровлення) господарюючих суб'єктів. Цілі та форми санації. Відмітні особливості досудової та судової санації (фінансове оздоровлення). Зміст плану санації. Класифікація санаційних заходів. Тлумачення механізму санації та цілей її проведення. Програма санаційних заходів фінансово-економічного характеру. Особливості державної підтримки проведення санації потенційно-конкурентоспроможних підприємств (організацій). Практика, масштаби та ефективність санації господарюючих суб'єктів в Україні. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації підприємств.

5. Структура навчальної дисципліни «Економіка підприємства»

Назви змістових частин і тем	Кількість годин					
	денна форма/заочна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістова частина 1. Підприємство як відкрита економічна система						
Тема 1. Теорії та моделі підприємств. Підприємство як суб'єкт господарювання.	8	2	2			4
Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.	8	2	2			4
Тема 3. Зовнішнє середовище функціонування підприємства	8	2	2			4
Тема 4. Ринок і продукція підприємства.	8	2	2			4
Тема 5. Товарна і цінова політика підприємства.	8	2	2			4
ПКЗЧ 1						
Разом за змістовою частиною 1	40	10	10			20
Змістова частина 2. Ресурсна база та економічні результати діяльності підприємства						
Тема 6. Персонал підприємства. Продуктивність і оплата праці.	8	2	2			4
Тема 7. Капітал підприємства. Основні виробничі засоби.	8	2	2			4
Тема 8. Оборотний капітал підприємства.	8	2	2			4
Тема 9. Витрати підприємства і собівартість продукції.	8	2	2			4
Тема 10. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.	8	2	2			4
Тема 11. Розвиток підприємств: сучасні моделі господарювання	10	2	2			6
ПКЗЧ 2						
Разом за змістовою частиною 2	50	12	12			26
Усього годин	90	22	22			46

6. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, денна форма/заочна форма
	Змістова частина 1. Підприємство як відкрита економічна система	
1.	Тема 1. Теорії та моделі підприємств. Підприємство як суб'єкт господарювання.	2 / -
2.	Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.	2 / -
3.	Тема 3. Зовнішнє середовище функціонування підприємства	2 / -
4.	Тема 4. Ринок і продукція підприємства.	2 / -
5.	Тема 5. Товарна і цінова політика підприємства.	2 / -
	Змістова частина 2. Ресурсна база та економічні результати діяльності підприємства	
6.	Тема 6. Персонал підприємства. Продуктивність і оплата праці.	2 / -

7.	Тема 7. Капітал і основні виробничі засоби підприємства.	2 / -
8.	Тема 8. Оборотний капітал підприємства.	2 / -
9.	Тема 9. Витрати підприємства і собівартість продукції.	2 / -
10.	Тема 10. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.	2 / -
11.	Тема 11. Розвиток підприємств: сучасні моделі господарювання	2 / -
	Разом	22/ -

7. Теми семінарсько-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, денна форма/заочна форма
	Змістова частина 1. Підприємство як відкрита економічна система	
1.	Тема 1. Теорії та моделі підприємств. Підприємство як суб'єкт господарювання.	2 / -
2.	Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.	2 / -
3.	Тема 3. Зовнішнє середовище функціонування підприємства	2 / -
4.	Тема 4. Ринок і продукція підприємства.	2 / -
5.	Тема 5. Товарна і цінова політика підприємства.	2 / -
	Змістова частина 2. Ресурсна база та економічні результати діяльності підприємства	
6.	Тема 6. Персонал підприємства. Продуктивність і оплата праці.	2 / -
7.	Тема 7. Капітал і основні виробничі засоби підприємства.	2 / -
8.	Тема 8. Оборотний капітал підприємства.	2 / -
9.	Тема 9. Витрати підприємства і собівартість продукції.	2 / -
10.	Тема 10. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.	2 / -
11.	Тема 11. Розвиток підприємств: сучасні моделі господарювання	2 / -
	Разом	22/ -

8. Самостійна робота

Передбачається, що в період вивчення дисципліни «Економіка підприємства» здобувачі самостійно виконують поставлені завдання, вивчають матеріал курсу в процесі підготовки до практичних занять, а також в цілому по дисципліні перед сесією. Частка самостійної роботи при вивченні навчальної дисципліни складає не менше 50 %.

До кожної теми визначені теоретичні питання для самостійного вивчення дисципліни. Розроблено тестові завдання для самоперевірки знань, які відображені у методичних рекомендаціях до самостійного вивчення дисципліни «Економіка підприємства».

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, денна форма/заочна форма
	Змістова частина 1. Результати функціонування підприємства	
1.	Тема 23. Доходи та цінова політика підприємства	8/ -

2.	Тема 24. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	8 / -
3.	Тема 25. Формування і використання прибутку підприємства	8 / -
4.	Тема 26. Економічна оцінка фінансового стану підприємства	8 / -
	Змістова частина 2. Економічна безпека і розвиток підприємства	
5.	Тема 27. Трансформація і реструктуризація підприємства	8 / -
6.	Тема 28. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність	10 / -
7.	Тема 29. Інтегральна ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність	10 / -
	Разом	60/ -

7. Самостійна робота

Передбачається, що в період вивчення дисципліни «Економіка підприємства» здобувачі самостійно виконують поставлені завдання, вивчають матеріал курсу в процесі підготовки до практичних занять, а також в цілому по дисципліні перед сесією. Частка самостійної роботи при вивченні навчальної дисципліни складає не менше 50 %.

До кожної теми визначені теоретичні питання для самостійного вивчення дисципліни. Розроблено тестові завдання для самоперевірки знань, які відображені у методичних рекомендаціях до самостійного вивчення дисципліни «Економіка підприємства».

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, денна форма/заочна форма
	Змістова частина 1. Підприємство як відкрита економічна система	
1.	Тема 1. Теорії та моделі підприємств. Підприємство як суб'єкт господарювання.	4 / -
2.	Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.	4 / -
3.	Тема 3. Зовнішнє середовище функціонування підприємства	4 / -
4.	Тема 4. Ринок і продукція підприємства.	4 / -
5.	Тема 5. Товарна і цінова політика підприємства.	4 / -
	Змістова частина 2. Ресурсна база та економічні результати діяльності підприємства	
6.	Тема 6. Персонал підприємства. Продуктивність і оплата праці.	4 / -
7.	Тема 7. Капітал і основні виробничі засоби підприємства.	4 / -
8.	Тема 8. Оборотний капітал підприємства.	4 / -
9.	Тема 9. Витрати підприємства і собівартість продукції.	4 / -
10.	Тема 10. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.	4 / -
11.	Тема 11. Розвиток підприємств: сучасні моделі господарювання	6 / -
	Разом	46/ -

Самостійна робота визначається як навчальна діяльність здобувача, спрямована на вивчення і оволодіння матеріалом навчальної дисципліни без участі викладача. В якості цільової установки на виконання самостійної роботи поставлені завдання до кожної теми.

Кожному здобувачу видаються питання для рефератів, дискусій, підготовки доповідей, інформаційних повідомлень з проблемних питань розвитку підприємств на сучасному етапі. Таке завдання виконується самостійно при консультуванні викладачем протягом вивчення навчальної дисципліни відповідно до графіка навчального процесу.

Виконання здобувачами самостійних завдань має бути підпорядковане певним вимогам:

1) розвиток мотиваційної установки, тобто вироблення у здобувачів внутрішньої потреби в постійній самостійній роботі і, головне, досягнення певних результатів задоволення цієї потреби;

2) систематичність і безперервність - тривала перерва в роботі з навчальним матеріалом негативно впливає на засвоєння знань, спричиняє втрату логічного зв'язку з раніше вивченим, тому здобувач повинен звикнути працювати над навчальним матеріалом постійно, не випускати з поля зору жодної з тем курсу, вміло поєднувати їх вивчення;

3) послідовність у роботі означає чітку упорядкованість, черговість етапів роботи. Розкиданість і безсистемність читання породжують поверховість знань, унеможливають тривале запам'ятовування прочитаного. При читанні конспекту лекцій, підручника, статті, навчального посібника не повинно залишатися нічого нез'ясованого. Не розібравшись хоча б в одному елементі системи міркувань автора книги, здобувач не зможе надалі повноцінно засвоювати навчальний матеріал;

4) правильне планування самостійної роботи, раціональне використання часу - чіткий план допоможе раціонально структурувати виконання самостійного завдання, зосередитися на найсуттєвіших питаннях.

Виконання самостійних завдань сприяє формуванню у здобувачів інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому фахівцю, виховує у здобувачів стійкі навички постійного поповнення своїх знань, самоосвіти, сприяє розвитку працелюбності, організованості й ініціативи, випробовує його сили, перевіряє волю, дисциплінованість тощо. Практичні завдання здобувач виконує в учнівському зошиті і здає викладачу на перевірку у зазначений термін. Захист цих завдань проходить у формі співбесіди, за результатами якої викладач ставить оцінку у журнал.

Використовуються дослідницькі методи та пояснювально-ілюстративний метод.

Самостійна робота передбачає:

- вивчення і конспектування проблемних питань, які обговорюються на практичних заняттях;

- презентація результатів роботи за темою та питань, винесених на самостійне вивчення;

- підготовку реферату за обраною темою з переліку, який надає викладач та захист результатів на практичних заняттях;

- участь у науковому гуртку;

- виступ на студентських наукових конференціях з доповідями за темою дослідження;

- підготовка та публікація тез доповідей.

Реферативну доповідь здобувач виконує на аркушах формату А4, обсягом до 10 сторінок, вказуючи зміст та список використаних джерел. За результатами захисту реферату викладач виставляє оцінку в журнал.

Теми рефератів з дисципліни «Економіка підприємства»:

Змістова частина 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ВІДКРИТА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА

1. Еволюційна та революційна теорії підприємств в Україні.
2. Активізація підприємницької діяльності в Україні.
3. Форми співробітництва у сферах виробництва, товарообміну й торгівлі, фінансових відносин.
4. Реінжиніринг бізнес-процесів: сутність, форми і порядок здійснення.
5. Спільні підприємства в системі міжнародного бізнесу: мотивація та процедура створення, механізм функціонування.
6. Тенденції і проблеми розвитку спільних підприємств в Україні.

7. Малий бізнес в Україні: проблеми розвитку і підтримки.
8. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничим (невиробничим) підприємством.
9. Особливості формування організаційних структур управління новостворюваних підприємств.
10. Роль об'єднання підприємств для підвищення їх конкурентоспроможності. Форми та види об'єднань підприємств.
11. Зарубіжний досвід централізованого управління первинними ланками національної економіки.
12. . Виробнича структура підприємства та шляхи її удосконалення.
13. Основні тенденції організаційного прогресу в Україні.
14. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.
15. Малі фірми в системі господарювання розвинутих країн.
16. Спеціалізація, кооперування і конверсія виробничих підприємств, їх об'єктивна необхідність, сутність, показники рівня розвитку та ефективність.
17. Об'єктивна необхідність і тенденції розвитку диверсифікації виробництва на підприємствах України.
18. Чинники, що впливають на систему управління підприємством в період трансформації економічних процесів.
19. Особливості формування організаційних структур управління новостворюваних підприємств.
20. Етапи розробки управлінських рішень на стадії реструктуризації підприємства.
21. Інформаційне забезпечення управління підприємством.
22. Суть, спрямування та ефективність адміністративної реформи в Україні.
23. Продукція підприємства як конкретний результат діяльності господарської системи.
24. Маркетингова діяльність і формування програми випуску продукції.
25. Стратегія і тактика маркетингового дослідження ринку функціонування підприємства.
26. Оптимізація виробничої програми підприємства.
27. Типова структура і методологія складання бізнес-плану підприємства.
28. Державне економічне регулювання діяльності суб'єктів господарювання.
29. Світовий досвід прогнозування розвитку суб'єктів господарювання.
30. Розвиток системи стратегічного планування та бізнес-планування за ринкових умов господарювання.

Змістова частина 2. РЕСУРСНА БАЗА ТА ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1. Визначення чисельності окремих категорій працівників, обґрунтування планової чисельності персоналу.
2. Сучасна система управління персоналом.
3. Зарубіжний досвід формування та ефективного використання трудового потенціалу фірми.
4. Штатний розпис: сутність, порядок розробки, значення у діяльності підприємства.
5. Кадрова політика і стратегія на підприємстві.
6. Ефективність праці в системі підприємств АПК: проблеми визначення і зростання.
7. Мобілізація чинників зростання продуктивності праці на підприємстві.
8. Розвиток тарифної системи оплати праці в Україні.
9. Побудова системи мотивації праці на підприємстві. Формування внутрішньофірмової політики оплати праці.
10. Державне регулювання мотивації і оплати праці.
11. Резерви підвищення продуктивності праці та шляхи їх використання за сучасних умов господарювання.
12. Світовий досвід використання моделей мотивації трудової діяльності у

підприємницькій діяльності фірм.

13. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках (доходах) та власності приватизованих підприємств.

14. Практичне значення основних та оборотних фондів для здійснення процесу виробництва.

15. Необхідність і значення періодичної переоцінки та індексації основних фондів.

16. Видова (технологічна) структура основних фондів, чинники та тенденції її динаміки на виробничих підприємствах.

17. Тенденції розширеного відтворення основних фондів на підприємствах України.

18. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних фондів підприємства за нормальних умов господарювання.

19. Сучасні інформаційні технології і програмні продукти.

20. Правовий захист нематеріальних ресурсів підприємств.

21. Патентування і ліцензування підприємницької діяльності та ресурсів фірми.

22. Показники та шляхи кращого використання матеріальних ресурсів.

23. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.

24. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

25. Проблеми нестачі оборотних коштів і поповнення їх обсягу за умов кризової економічної ситуації на підприємстві.

26. Нормування оборотних коштів підприємств.

27. Прямі та портфельні іноземні інвестиції, кредитні лінії іноземних інвесторів.

28. Роль фінансових інвестицій у становленні та розвиткові ринкових відносин.

29. Сучасні тенденції залучення і використання фінансових інвестицій у чинній системі господарювання України.

30. Особливості та показники визначення ефективності випуску та реалізації (використання) різних видів цінних паперів.

31. Основні підходи економічного обґрунтування інвестиційних проектів різних суб'єктів господарювання

32. Вплив нововведень на виробництво, будь-яку господарську й підприємницьку діяльність.

33. Інноваційні стратегії зарубіжних і вітчизняних фірм.

34. Тенденції формування національного науково-технічного потенціалу.

35. Особливості формування виробничої бази на підприємствах різних галузей.

36. Діагностика стану технічного розвитку підприємства: необхідність, сутність, процедура та основні показники.

37. Особливості визначення виробничих потужностей різногалузевих підприємств.

38. Конверсія і диверсифікація виробничих потужностей за ринкових умов господарювання.

39. Тенденції розвитку потокового виробництва в Україні та інших країнах світу.

40. Вплив інфраструктурних підрозділів на економіку підприємства.

41. Роль і місце державних фінансових органів у процесі економічного регулювання діяльності підприємств України.

42. Система оподаткування підприємств, її докорінне реформування в Україні.

43. Державне економічне регулювання виробничо-господарської діяльності підприємств шляхом застосування досконалої системи їх оподаткування.

44. Сучасні тенденції реформування податкової системи в Україні.

45. Технічні, організаційні та соціальні шляхи (заходи) підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, що виробляється на підприємствах України.

46. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості.

47. Формування власних систем якості продукції на підприємствах України.

48. Основні види контролю якості на підприємствах України та їх ефективність.

49. Графічні та аналітичні методи визначення критичного обсягу виробництва продукції.

50. Обґрунтування та вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України.

51. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.
52. Оцінка ефективності функціонування аграрних підприємств.
53. Загальноприйнята практика використання прибутку (доходу) підприємства.
54. Динаміка рівня прибутковості підприємств різних галузей економіки в Україні.
55. Динаміка і шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.
56. Основні підходи до використання обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.
57. Сучасний досвід і методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності підприємства.
58. Можливі загрози для економічної безпеки господарюючого суб'єкта.
59. Реакція керівництва фірми на настання економічної кризи.
60. Змістова характеристика державної програми антикризового господарювання.
61. Економічна безпека у системі діяльності фірми за ринкових умов господарювання.
62. Типова схема процесу забезпечення необхідного рівня економічної безпеки підприємств та організацій.
63. Змістова характеристика процесу забезпечення фінансової безпеки суб'єктів бізнесової діяльності.
64. Практика здійснення та ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання в Україні.
65. Вітчизняний і зарубіжний досвід реструктуризації різних суб'єктів господарювання.
66. Практика та ефективність санації господарюючих суб'єктів в Україні.
67. Масштаби і тенденції банкрутства суб'єктів господарювання в Україні.
68. Організаційно-економічні процедури підприємств (організацій) – банкрутів.
69. Використовувані форми ліквідації підприємств (організацій).

9. Індивідуальне завдання

Індивідуальні завдання включають підготовку та захист самостійної розробки (реферату) та захисту її на заняттях.

10. Методи навчання

Навчальна дисципліна «Економіка підприємства» викладається шляхом поєднання аудиторних занять із самостійною роботою.

Базовою є методика навчання на лекціях із застосуванням мультимедійного методу. На практичних (семінарських) заняттях використовуються різні форми та методи навчання і контролю знань студентів: доповіді, експрес-опитування, доповнення відповіді, вільна дискусія, співбесіда, обговорення рефератних повідомлень, розв'язання задач, виконання самостійних і контрольних робіт та інші.

З метою формування компетентностей та програмних результатів навчання, що передбачені ОП «Економіка» впроваджуються інноваційні методи навчання, які забезпечують комплексне оновлення традиційного освітнього процесу. За джерелами передавання і характером сприймання інформації використовуються:

- словесні методи - пояснення, бесіда, дискусія, діалог;
- наочні методи - демонстрація, ілюстрація, презентація;
- практичні методи - практичні завдання з використанням задач, розгляду практичних ситуацій, ділові ігри;
- пошуковий та дослідницький методи при написанні рефератів і проведенні досліджень.

При викладанні лекцій з дисципліни «Економіка підприємства» застосовуються словесні методи навчання: пояснювально-ілюстративні, проблемного викладу, інформаційно-повідомлювальні, пояснювально-спонукальні, також система зображально-виражальних засобів на основі презентацій.

Види лекцій - вступні, тематичні, оглядові, підсумкові, проблемні. Проведення лекційних занять включає: викладення теоретичного матеріалу, оглядові лекції з

використанням наочного матеріалу, опорного конспекту, лекції візуалізації з використанням мультимедійних технологій. У період дистанційного навчання передбачено проведення лекцій з використанням платформи ZOOM.

На практичних заняттях використовуються:

- словесні методи - обговорення, семінари-дискусії, бесіди, дебати, доповіді;
- репродуктивні методи – практичні завдання з рішенням задач, розглядом практичних ситуацій; аналіз проблемних ситуацій;
- дослідницькі методи - здобувачі вищої освіти самостійно проводять дослідження за темами рефератів або наданими завданнями і презентують результати на практичних заняттях;
- інструктивно-практичні - ділові ігри, зокрема, робота в малих групах, , мозкові атаки, кейс-метод.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності застосовуються на практичних заняттях:

- робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

Консультації викладача - настановні, контрольні, проблемні.

11. Методи контролю

Методи контролю включають в себе поточний, підсумковий контроль знань, тестові завдання для комплексної перевірки знань з навчальної дисципліни.

Для оцінювання знань здобувачів використовуються: поточний контроль (ПК), підсумковий контроль за змістовими частинами (ПКЗЧ) та семестровий контроль (СК). Дисципліна «Економіка підприємства» вивчається у 3 семестрі, формою підсумкового контролю знань за дисципліною виступає залік.

Методи усного контролю: індивідуальне / фронтальне опитування, дискусії; доповіді, захист рефератів.

Методи письмового контролю: тестовий контроль, поточні контрольні роботи, підсумкові контрольні роботи за змістовими частинами.

Рівень знань, підготовленості, ерудиції, активності здобувачів на практичних заняттях оцінюється викладачем самостійно.

Орієнтовні форми контролю знань на практичних заняттях та їх оцінка:

- усна відповідь – до 2 балів;
- доповнення відповіді – до 1 балів;
- самостійна робота – до 2 балів;
- есе (короткі відповіді на запитання) – до 2 балів;
- тестування – до 2 балів;
- участь в дискусії – до 1 балів.
- реферат (змістовна письмова робота на задану тему з аналізом літератури та

висновками) – до 5 балів.

За результатами контрольних заходів здобувачам виставляються бали. Максимальна кількість балів, що може набрати здобувач у семестрі дорівнює 100 балам.

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів під час опитування

2 бали Володіння повною мірою навчальним матеріалом, вільний самостійний та аргументований виклад під час усних та письмових відповідей, всебічне розкриття змісту теоретичних питань та практичних завдань з використанням обов'язкової і додаткової літератури. Усі практичні завдання виконані в повному обсязі та без помилок.

1,5 бали Достатнє володіння навчальним матеріалом, обґрунтований його виклад під час усних виступів та письмових відповідей, здебільшого розкритий зміст теоретичних питань та практичних завдань з використанням обов'язкової літератури. Під час висвітлення окремих питань немає достатньої глибини відповіді та аргументації, допущені окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильне виконання більшості практичних завдань.

1 бал Часткове володіння навчальним матеріалом, є лише базові знання. Усні та письмові відповіді викладені фрагментарно, поверхово, недостатньо розкритий зміст теоретичних питань та практичних завдань, допущені суттєві неточності, правильно виконана половина практичних завдань.

0,5 балів Недостатнє володіння навчальним матеріалом, зміст більшості питань теми не викладений, допущені суттєві помилки. Правильно виконані окремі практичні завдання.

Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів

2 бали Повне і всебічне розкриття питань самостійного опрацювання, вільне оперування поняттями і термінологією, демонстрація глибоких знань джерел, є власна думка щодо відповідної теми і аргументованість. Усі види практичних завдань правильно виконані та оформлені.

1,5 бали Розкриті питання, винесені для самостійного опрацювання, оперування поняттями і термінологією, продемонстровані знання джерел, є власна думка щодо відповідної теми, однак не доведена. Усі види практичних завдань виконані та оформлені належним чином, допущені несуттєві помилки.

1 бал Розкриті не всі питання самостійного опрацювання, невпевненість щодо понять і термінології, є знання більшості джерел. При виконанні практичних завдань допущені помилки, виконані завдання оформлені належним чином, деякі завдання не виконані.

0,5 балів Питання розкриті у загальних рисах, демонструє нерозуміння їх сутності, допущені помилки у висновках, матеріал викладений нелогічно. Виконані лише окремі завдання, не дотримуючись вимог при їх оформленні.

Критерії оцінювання тестових завдань під час поточного контролю знань за змістовими частинами

Тест складається з 20 завдань, за які здобувач може набрати 5 балів (кожна правильна відповідь оцінюється в 0,2 бали).

5 балів – здобувач дав не менше 90% правильних відповідей.

4 балів – здобувач дав не менше 75% правильних відповідей.

3 бали – здобувач дав не менше 60% правильних відповідей.

2 бали – здобувач дав менше 60% правильних відповідей.

У випадку відсутності здобувача на практичному (семінарському) занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати пропущене заняття шляхом написання реферату на тему, задану викладачем (але не більше половини від загальної кількості занять). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. За навчальну дисципліну здобувачем може бути отримано максимально 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліковій книжці.

Критерії оцінювання виконання і захисту рефератів.

Критеріями оцінювання реферативних робіт є повнота розкриття теми, висвітлення сучасного стану та перспективних змін об'єкта дослідження, дотримання логіки та

послідовності викладу, якісне оформлення реферату з дотриманням вимог вищої школи, володіння матеріалом обраної теми при презентації реферату. Максимальна кількість балів за реферат з його захистом – 5 балів.

Оцінка “5” (відмінно) - 5 балів, якщо:

- тема реферату актуальна та відзначається практичною спрямованістю;
- у роботі здійснено ґрунтовний аналіз усіх аспектів проблеми;
- використано сучасні джерела, у тому числі періодичні видання, монографії, які дають змогу висвітлити теоретичні й прикладні аспекти теми;
- матеріал роботи добре структурований, логічно викладений та побудований на конкретному прикладі;
- висновки відповідають завданням роботи, свідчать про реалізацію мети дослідження;
- висновки є обґрунтованими та мають практичну значущість;
- роботу оформлено з дотриманням встановлених правил.

Оцінка “4” (добре) – 4 бали, якщо:

- тема реферату актуальна;
- у роботі здійснено аналіз основних аспектів проблеми;
- використано джерела, які дають змогу розкрити теоретичні й прикладні аспекти теми;
- матеріал роботи структурований, логічно викладений та побудований на конкретному прикладі;
- висновки відповідають завданням роботи;
- рекомендації мають практичну спрямованість;
- оформлення роботи в цілому відповідає встановленим правилам.

Оцінка “3” (задовільно) – 3 бали, якщо:

- здійснений здобувачем вищої освіти теоретичний аналіз не повною мірою відповідає темі, меті і завданням дослідження;
- використані джерела не дають можливості повністю розкрити проблему;
- висновки не повністю відповідають завданням роботи;
- рекомендації недостатньо обґрунтовані;
- робота в цілому оформлена згідно з правилами, але є певні недоліки.

Оцінка “2” (незадовільно) – 0-2 балів, якщо:

- здійснений здобувачем аналіз не відповідає темі, меті і завданням дослідження;
- у змісті реферату не аналізується об’єкт дослідження, певні положення не ілюструються (в т.ч. таблицями, графіками тощо);
- здобувач науково-освітнього рівня доктор філософії не використовував необхідні літературні, нормативні джерела і статистичні дані;
- висновки не відповідають завданням роботи;
- оформлення роботи не відповідає встановленим правилам.

Підсумковий (семестровий) контроль

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виводиться із суми балів за поточну успішність.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)													Раз ом за ЗЧ	Додатк ові бали	Підсумк ова оцінка (залік)
Змістова частина 1						Змістова частина 2									
Т 1	Т2	Т3	Т4	Т5	П К ЗЧ 1	Т6	Т7	Т8	Т9	Т1 0	Т1 1	П К ЗЧ 2			
Ма х 5	М ах 5	М ах 5	М ах 5	М ах 5	М ах 15	М ах 5	М ах 5	М ах 5	М ах 5	М ах 5	М ах 5	М ах 20	Ма х 90	Мах 10	Мах 100

Т 1,2 ... Т11 – теми змістових частин.

13. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала рейтингу ХДАЕУ	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

14. Методичне забезпечення

1. Методичною основою вивчення навчальної дисципліни є «Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок.

2. Конспекти лекцій з дисципліни «Економіка підприємства», презентаційні лекційні матеріали.

3. Методичні вказівки для практичних занять з дисципліни «Економіка підприємства» для здобувачів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок / Н.О. Аверчева. Херсон: ХДАУ, 2024. 60 с.

4. Методичні вказівки для виконання самостійної роботи з дисципліни «Економіка підприємства» для здобувачів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок / Н.О. Аверчева. Херсон: ХДАУ, 2024. 45 с.

5. Тестові завдання до поточного і підсумкового контролю знань з дисципліни «Економіка підприємства» для здобувачів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок / Н.О. Аверчева. Херсон: ХДАУ, 2024. 45 с.

15. Рекомендована література

Основна література

1. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. д.е.н., професора Л.Г. Мельника. К.: Університетська книга, 2023. 874 с.

2. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.

3. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 767 с.

4. Економіка підприємства: підручник / [Л. Л. Лазебник та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Лазебник ; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2021. 425 с.

5. Економіка підприємництва: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. В. Фролової. Одеса: Бондаренко М.О. 2020. 708 с.

6. Шандова Н.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Латкіна С.А. Економіка підприємства: навч. посіб. Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2021. 336 с.
7. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва, Л.О.Болтянська.- Мелітополь: Люкс, 2020. 272 с.
8. Соломіна Г. В. Економіка підприємства : практикум. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 142 с.
9. Економіка підприємства: навч. посіб. / [Л. С. Шевченко, О. С. Марченко, О. А. Гриценко та ін.]; за заг. ред. Л. С. Шевченко. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 212 с.
10. Економіка підприємства. Конспект лекцій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра за спеціальністю 073 «Менеджмент / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: О. В. Гук. – Електронні текстові дані (1 файл: 883,51 Кбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. – 93 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c11a771f-795c-428e-ad62-d105f3cde69e/content> .

Додаткова

1. Кравченко В.О. Ефективність діяльності підприємства: зміст, види та роль у сучасних умовах. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 65. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/4466-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-4382-1-10-20240917.pdf> .
2. Голобородько А. Ю. Сутність економічного розвитку підприємства. *Проблеми економіки*. 2022. № 4 (54). С. 140-147. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2022-4_0-pages-140_147.pdf .
3. Гречан А.П., Гречан П.Ю., Хоменко Н.В. Розвиток підприємства та особливості його діагностики і прогнозування. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 11 (25). С. 354-364. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/6281/6314> .
4. Назаренко І. Економічний зміст ефективності діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 3(76). С. 15-22. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/76/1074.pdf> .
5. Мулик Т.О., Стебловський А.О. Фінансові результати підприємства: сутність та особливості відображення у звітності. *Агросвіт*. 2024. № 5. С. 86-95. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/A+5-2024_St13.pdf .
6. Проскуріна, Н., Гнідкова, А. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1761/1697> .
7. Брагіна О.С., Стельмащук Д.Д. Порівняльна оцінка ефективності діяльності підприємства за системним та інтегральним підходами. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2023. № 2(24). URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No2/24.pdf>
8. Аверчева Н.О., Козак Г.В. Напрями підвищення стійкості малих і середніх аграрних підприємств в умовах війни і повоєнної відбудови. *Агросвіт*. 2024. №11. С. 146-156. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3856/3891>.
9. Аверчева Н.О., Гринченко О.В. Проблеми забезпечення прибутковості підприємств аграрного сектору економіки на сучасному етапі. *Таврійський науковий вісник*. 2024. № 20. С. 11 - 22 URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/508/475> .
10. Господарський кодекс України Документ 436-IV, чинний, поточна редакція. Редакція від 28.02.2025, підстава - [4196-IX](#) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> .

11. Закон України «Про банки і банківську діяльність» Документ 2121-III, чинний, поточна редакція. Редакція від 10.01.2025, підстава - [4174-IX](#) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> .
12. Закон «Про антимонопольний комітет України» Документ 3659-XII, чинний, поточна редакція Редакція від 15.11.2024, підстава - [4017-IX](#). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> .
13. Закон України «Про природні монополії» Документ 1682-III, чинний, поточна редакція. Редакція від 31.03.2023, підстава - [2849-IX](#). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text> .
14. Закон «Про захист економічної конкуренції» Документ 2210-III, чинний, поточна редакція. Редакція від 16.05.2024, підстава - [3613-IX](#). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> .
15. Study material foundation programme business economics, paper 3. Laser Typesetting by AArushi Graphics, Prashant Vihar, New Delhi, and Printed at IPP/March 2016. URL: [https://www.icsi.edu/media/website/Business%20Economics%20\(FndProg\).pdf](https://www.icsi.edu/media/website/Business%20Economics%20(FndProg).pdf).
16. Ewan McGaughey, Principles of Enterprise Law The Economic Constitution and Human Rights. *King's College London*. Published 2022 URL: <https://www.book2look.com/book/9781316517642>.
17. Small and Medium Enterprises: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications (4 Volumes)/ [Information Resources Management Association](#). URL: <https://www.igi-global.com/book/small-medium-enterprises/72348><https://www.igi-global.com/book/small-medium-enterprises/72348>
18. Predicting the impact of digital assets on socioeconomic development of an enterprise [Text] : methodical manual / О. О. Kud [et al.] ; Simon Kuznets Kharkiv nat. univ. of economics. Kharkiv : KRPOCH, 2020. 67 p.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України URL <https://www.rada.gov.ua/news/zak>.
2. Сайт Державної служби статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.
3. Сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL : <https://mof.gov.ua/uk>.
6. Міністерства зайнятості та соціальної політики URL : <http://www.mlsp.gov.ua>.
7. Офіційний сайт наукового журналу «Економіка України». URL: <http://www.economukraine.com.ua/index.php>.
8. Офіційний сайт наукового журналу «Економіка АПК». URL: <http://eapk.org.ua/>.
9. Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua> .
10. Діяльність підприємств. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ekon/dpidpr_u.htm.